M Ø T E

(GSR) i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

mandag den 27. november kl. 09.30.

Møtet ble ledet av komiteens leder, Gro Harlem Brundtland.

Til stede var: Gro Harlem Brundtland, Paul Chaffey, Kåre Gjønnes, Bjørn Tore Godal, Kirste Kolle Grøndahl, Fridtjof Frank Gundersen, Annelise Høegh, Anne Enger Lahnstein, Jan Petersen, Gunnar Skaug, Anders Talleraas, Jo Benkow, Hans J. Røsjorde, Svein Alsaker, Helen Bøsterud, Ingvald Godal, Edvard Grimstad, Kjellbjørg Lunde, Erik Solheim, Siri Frost Sterri og Gunhild Øyangen (for Bjarne Mørk Eidem).

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Utenriksminister Kjell Magne Bondevik, handelsminister Kaci Kullmann Five og bistandsminister Tom Vraalsen.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Fra Utenriksdepartementet: Statssekretær Knut Vollebæk, ekspedisjonssjef Ole Peter Kolby, ekspedisjonssjef Bengt O. Johansen og personlig rådgiver Kai Henriksen.

Videre var til stede komiteens faste sekretær, Jon Bech.

Dagsorden

1. Norges forbindelser med Kina.

2. Eventuelt.

Sak nr. 1.

Norges forbindelser med Kina.

Komiteens leder: Da gir jeg ordet til utenriksministeren som har bedt om å få orientere om Norges forbindelser med Kina.

(GSR)

UTENRIKSMINISTER KJELL MAGNE BONDEVIK: Ja takk, leder. Vi synes det er naturlig og aktuelt å gjøre dette nå, bl.a. på grunn av den forestående utdeling av Nobels fredspris som kan komme til å aktualisere forholdet mellom Norge og Kina.

Bakgrunnen for dette er også, som kjent, at massakren i Beijing i juni i år vakte sterke reaksjoner i Norge og førte til en klar avstandtaken fra det som der skjedde og utviklingen i forbindelse med det.

Også i dag ser Regjeringen med bekymring på situasjonen i Kina og må på grunnlag av det utforme sin politikk mellom våre land. Jeg vil på den bakgrunn kort få redegjøre for hvordan Regjeringen nå ser på aktuelle spørsmål i forholdet mellom Norge og Kina, spørsmål som også kan bli aktualisert og komme til debatt i forbindelse med Fredspris-utdelingen.

Som kjent ble besøksutvekslingen på politisk nivå frosset etter hendelsene i juni 1989. Regjeringen har til hensikt fortsatt å fryse denne besøksutvekslingen, men vil, som også når det gjelder andre spørsmål i forholdet til Kina, holde nær kontakt med nærstående land. Vi ser det ikke som noe mål å isolere Kina, for det ville begrense våre muligheter til å påvirke utviklingen i positiv retning. Normal arbeidskontakt med den kinesiske ambassade her i Oslo og mellom vår ambassade i Beijing og kinesiske myndigheter vil bli videreført.

Regjeringen vil også videreføre studentutveksling med Kina under forutsetning av at den politiske situasjon der ikke forverres. I den forbindelse legger vi vekt på to forhold
- at slik utveksling betyr en ønsket videreføring av utveksling av personer,
- og at vi fortsatt vil forsikre oss om at kineserne ved utpeking av de personer som skal utveksles, kun benytter faglige kriterier.

Menneskerettighetsspørsmål har fått økt vekt i vårt forhold til Kina. Regjeringen vil fortsatt på egnet måte i internasjonale fora og overfor kinesiske myndigheter ta til orde for en forbedring av menneskerettighetssituasjonen i Kina og appellere til at myndighetene slår inn på en kurs i retning av mer demokrati og økt frihet.

Så for det tredje over til den forestående hendelse som jeg allerede har nevnt. Som kjent er det fra kinesisk side protestert kraftig mot tildelingen av Nobels fredspris til Dalai Lama. Kineserne har bedt om at Dalai Lama ikke får komme til Norge for å motta prisen og om at ingen offisielle personer er til stede

(GSR) under utdelingsseremonien.

Fra norsk side har vi selvsagt framholdt Nobel-komiteens helt uavhengige status, at Norges offisielle syn på Tibet er uendret, at det er fast praksis at stats- og utenriksminister avgir uttalelser ved kunngjøring av prisvinnere, og at den kinesiske anmodning om avståelse fra offisiell deltakelse under seremonien ikke kan imøtekommes fordi det her foreligger en fast praksis som vi ikke ønsker å bryte. Det siste innebærer at Kongen, Regjeringen og Stortingets presidentskap - om en ønsker - vil være til stede ved utdelingsseremonien, og at prisvinneren - om han ønsker - vil bli mottatt i audiens hos Kongen og får møte både stats- og utenriksministeren. Regjeringen er også på disse punkt innstilt på å følge fast praksis. Etter anmodning fra Dalai Lama er slike møter med stats- og utenriksminister derfor nå allerede avtalt.

Vi må forvente kinesiske reaksjoner, kanskje kraftige sådanne, på den offisielle norske deltakelse i forbindelse med Fredspris-utdelingen. Reaksjonene kan komme til å inneholde element både av politisk og økonomisk karakter. Regjeringen har imidlertid fastlagt sin holdning basert på ønsket om å følge den faste praksis som er innarbeidet. Vi ser ikke de kinesiske reaksjoner som noen foranledning til en fornyet vurdering av denne beslutning.

Så til de økonomiske forbindelser. Som kjent foregår finansieringen av norske eksportkontrakter til Kina dels ved et gaveelement - minst 35 pst. av kredittbeløpet over DUHs budsjett - og dels ved statsgaranti for lån gjennom GIEK for det resterende kredittbeløp.

Etter den 4. juni i år har Regjeringen vurdert det slik at inntil videre burde nye tilsagn om eksportkreditter eller anvendelse av bistandsmidler ikke gis. Det ble imidlertid under den forrige regjering gjort et unntak for Finsam A/S. En har ikke effektuert tilsagn om blandet kreditt for ytterligere fire aktuelle prosjekt.

I de økonomiske forbindelser med Kina bør den norske holdning være mest mulig i samsvar med nærstående lands holdninger, og vi bør ikke framstå som mer restriktive enn andre land i de økonomiske forbindelser med Kina.

Når det gjelder statlig eksportkredittgaranti og blandet kreditt til Kina, er Regjeringens holdning nå følgende:

GIEK bør holdes lukket for nye garantier til mellomlange og lange kommersielle eksportkreditter på Kina.

(GSR)

GIEK kan gis adgang til, i henhold til eksisterende retningslinjer, med vanlig kommersiell risikovurdering å åpne for nye garantier til kortsiktige kommersielle eksportkreditter på Kina, slik flere andre land har gjort, bl.a. Sverige, Danmark, Finland og EF-landene, slik at vi på det punktet følger praksis i nærstående land.

Behandling av søknader om blandede kreditter på Kina gjenopptas ikke, dog med unntak for allerede avgitte tilsagn om blandet kreditt fra før 4. juni som gjelder fire norske selskap. Disse fire tilsagn opprettholdes og gjennomføres såfremt dette er avgjørende for å beholde kontrakter. Denne holdning er på linje med Danmarks og de øvrige EF-lands holdning.

La meg også nevne at det er kommet en henvendelse fra kinesisk side om å holde et bilateralt kommisjons-møte, altså den økonomiske kommisjon, i løpet av første kvartal 1990, noe Regjeringen er innstilt på å gjøre. Finland har alt hatt et slikt møte. Sverige har hatt handelsdrøftelser på embetsmannsnivå, som også inkluderte høflighetsvisitt hos den svenske handels-minister. Det er vårt inntrykk at Danmark legger opp til et kommisjonsmøte.

La meg til slutt si at det vil fortsatt være Regjeringens politikk - på linje med andre vestlige land - å anerkjenne Tivet som en del av Kina. Men vi vil fra norsk side oppmuntre til en dialog mellom sentral-myndighetene i Kina og tibetanerne med sikte på å fremme menneskerettighetene i Tibet og å bevare og øke respekten for tibetanernes kulturelle og religiøse identitet.

Regjeringen vil også i fortsettelsen innta en korrekt holdning overfor Kina i andre sensitive spørsmål, f.eks. i Taiwan-spørsmålet, og jeg er ikke innstilt på noen endring av norsk politikk på slike områder.

Takk så langt.

KOMITEENS LEDER: Takk skal du ha.

Jeg oppfatter det slik - bare for å klarlegge - at den politikk som ble fastlagt i sommer, om å være avventende når det gjelder blandede kreditter for lang-siktige kontrakter, egentlig ligger som den ble lagt, og at de tilsagnene som vi da "frøs", og som var gitt på forhånd, nå kan effektueres. Så vidt jeg husker, gjaldt det et par saker hvor man fra norsk næringslivs side gjennom mange år hadde gjort langsiktige forberedelser,

(GSR) og som stod like foran å få tilsagn, og de har dere latt være å ta med, så vidt jeg kunne oppfatte det du nå sa.

UTENRIKSMINISTER KJELL MAGNE BONDEVIK: Jeg vil bare si at når det gjelder blandede kreditter, altså gaveelementet i dette, er vi innstilt på ikke å gjen-oppta behandlingen av slike søknader, med unntak av de fire som det var gitt tilsagn om før 4. juni, og det gjelder fire helt konkrete firmaer. Jeg kan godt nevne dem i dette forum: Det er Elkem, EB Nera, Pro El og Kværner Eureka. Dette gjelder gaveelementet, altså de blandede kreditter.

Handelsministeren kan supplere på dette området.

STATSRÅD KACI KULLMANN FIVE: Det er riktig, som lederen sier, at flere av disse firmaene har drevet et meget langsiktig arbeid over lang tid for å søke å nå frem til kontrakter. De som ikke hadde oppnådd en avtale i juni i år, tas ikke inn i det vi nå legger opp til. Det er de fire konkrete sakene - slik lederen antok - som ble "frosset" i juni, og som var kommet meget langt, det nå dreier seg om.

Jeg kan si at for Elkems vedkommende er den absolutte skjæringsdato ved utløpet av denne måneden. Elkem har gjort et meget godt arbeid for å få skjøvet på dette, og har vært svært samarbeidsvillig i forhold til myndighetene i Kina. Men nå er det ikke mulig å dytte på kineserne lenger, så for Elkems vedkommende er det helt avgjørende å få en avklaring på dette spørsmålet nå. Og dette er altså en av de fire sakene som ble "frosset."

Jeg kan kanskje også få føye til at når det gjelder to av de fire sakene som ble "frosset" i juni, er det ikke gitt tilsagn om den kommersielle delen av den blandede kreditten. Vi legger altså opp til at disse to selskapene må ut på det private marked for å skaffe seg tilsagn til den kommersielle delen, uten medvirkning fra GIEK. Det åpnes derfor ikke opp for noen opptrapping på det feltet. Dette gjelder kun iverksettelse av det som det var gitt tilsagn om i juni.

KOMITEENS LEDER: Da gir jeg ordet fritt.

(GSR)

KIRSTI KOLLE GRØNDAHL: Jeg har et par spørsmål. Når det gjelder EB Nera, tok de - så vidt jeg husker - til slutt kontrakten på egen hånd uten bistandselementet, fordi kontraktstiden, altså tiden for når de måtte gi tilsagn overfor kineserne, utløp, og Bistandsdepartementet gikk i steden ut med tilbud til EB Nera om at man heller ville være rask ved behandlingen av en atskillig større kontrakt i forhold til Pakistan. Man inngikk i og for seg en slags uformell avtale om at man ikke skulle bruke langsiktige kreditter i Kina, men at man i stedet ville ha store sjanser til å få en mye større kontrakt i Pakistan, hvis EB Nera greide å få den i havn. Det var det ene.

Det andre er at jeg forstod på dere at dere ikke har tatt med Alcatels meget store og omfattende arbeid i Kina. Vil det medføre at Alcatel ikke kommer med i Kina?

STATSRÅD KACI KULLMANN FIVE: Så vidt jeg får opplyst, har EB Nera begynt å levere, men de har ikke tatt det fulle ansvar for kontrakten på egen hånd. Jeg kjenner ikke til noen slik kobling til noe som gjelder Pakistan. Jeg har ikke sett snurten av noe slikt.

Vi holder oss altså til de fire sakene som lå "frosset" fra juni måned, som var kommet meget langt, og som det i realiteten var gitt tilsagn om i juni. Det er kun disse fire sakene vi har tatt opp i denne forbindelse, og som vi nå ønsker skal kunne iverksettes for å være på linje bl.a. med Danmark. De har i prinsippet egentlig aldri "frosset" sine tilsagn på dette området, men de har lett etter å finne en praktisk ordning for den kommersielle delen av kreditten i det private marked. De har nå funnet frem til en slik ordning, og vi legger oss altså helt parallelt med det. Men også for Danmark gjelder det bare de tilsagn som var gitt i juni, og ikke nye blandede kreditter.

(SL) ERIK SOLHEIM: Det var for det første et spørsmål. Kunne vi få vite litt mer om hva som ligger i løypa, så å si - hva innebærer det hvis det nå blir åpnet for at vi kan gi garantier for kortsiktige prosjekter? Har det kommet noen antydninger om hva vi vil få?

Det andre var at det er vel ikke til å unngå at det blir en offentlig debatt om Tibet-spørsmålet i Norge når Dalai Lama kommer hit. Uten at dette er noe partistandpunkt, vil jeg gjerne gi uttrykk for det personlige syn at om Tibet er en del av Kina, kan ingen andre enn det tibetanske folk avgjøre.

JAN PETERSEN: Jeg vil bare, siden tiden er kort, ha sagt for protokollen at jeg har ingen bemerkninger til redegjørelsen og de opplysninger som for øvrig er gitt.

STATSRÅD KACI KULLMANN FIVE: De kortsiktige kredittene vi nå åpner for, brukes i dag i meget liten grad, det alt overveiende er de mellomlangsiktige og de langsiktige. Dette er altså kreditter opp til to år bare, og de brukes praktisk talt bare for råvarer og innsatsvarer og ikke for de store investeringene, så det er en meget liten bit. Og dette er da en parallell til hva som gjøres nå både i Sverige, Danmark og EF.

UTENRIKSMINISTER KJELL MAGNE BONDEVIK: Til den andre bemerkningen Solheim hadde. Vi vil oppmuntre til en dialog mellom sentralmyndighetene i Kina og tibetanerne med sikte på økt respekt for både menneskerettigheter og Tibets kulturelle og religiøse identitet. Det lå som kjent også tidligere an til en slik dialog, men den kom aldri i stand på grunn av formalitetene omkring Dalai Lamas stilling. Det er klart at en kan anlegge det synspunkt at det ikke er andre enn folket selv som kan avgjøre sin tilknytning til Kina, men vi må, som et annet land, forholde oss til problemet. Da finner ikke vi grunnlag for noe annet i dagens situasjon enn å gjøre som andre vestlige land og forholde oss til at Tibet er en del av Kina.

HANS J. RØSJORDE: Bare ganske kort. I hovedtrekkene er vi enige i det handlingsmønster som det nå legges opp til. Vi ser gjerne at man ikke ligger etter andre sammenlignbare land når det gjelder å gjenoppta handelsforbindelser og stimulere til det.

(SL) Og så et spørsmål. Det dreier seg om man har noen indikasjoner om mulige tiltak fra kinesisk side i forbindelse med det opplegg som man nå er i ferd med å gjennomføre?

UTENRIKSMINISTER KJELL MAGNE BONDEVIK: Når det gjelder det siste, har vi ikke noen klare indikasjoner på hva det kan innebære konkret, annet enn at signaler tyder på at det kan bli snakk om både politiske og økonomiske reaksjoner. Men i hvilke former, hva det konkret vil innebære, har vi ikke noen holdepunkter for å kunne si noe om. Jeg kan vel si såpass mye som at det har vært brukt relativt sterke uttrykk, i hvert fall til diplomatisk språk å være. Om det innebærer at reaksjonene, når de først kommer, vil bli tilsvarende sterke, vet vi ikke. Men vi må være forberedt på relativt sterke reaksjoner.

HANS J. RØSJORDE: Takk for opplysningen. Jeg vil bare signalisere at dersom det skulle bli et høyt støynivå, for å si det slik, synes jeg det er riktig at man kjører ut etter den linjen man har lagt seg på, og ikke går tilbake på det.

STATSRÅD KACI KULLMANN FIVE: Det gjaldt Alcatel. Det spørsmålet var ikke avklart i juni, og det ligger dermed utenfor de unntakene vi her åpner for, bare for å ha svart helt konkret på det.

Når det gjelder Pakistan, får jeg opplyst at koblingen med Pakistan var aktuell i sommer, men er ikke fulgt opp fra EB. Kobling var også aktuelt for India, men så vidt vites bortfalt i sin opprinnelige form.

Norge har hatt den særordningen at disse blandede kredittene har gått i en landavtale fra myndighet til myndighet. Det har gjort dette ekstra følsomt fra vår side. I Finsam-saken laget den forrige regjeringen et opplegg der bistandsdelen ble bygget inn i eksportfinansopplegget, slik at man unngikk en landavtale. Det er også dette opplegget vi vil følge for de fire aktuelle sakene og dermed være på linje med sammenlignbare land også på det punktet.

KIRSTI KOLLE GRØNDAHL: Betyr det at man vil gjøre det til en ordinær del av hvordan man inngår blandede

(SL) kreditter? Jeg synes ikke man skal drive med en annen type håndtering i forhold til kinesiske myndigheter fordi vi synes at det er mer pinlig enn i forhold til andre land. Da må det være, mener jeg, en linje som vi heretter legger oss på, og at Stortinget må informeres om det.

STATSRÅD TOM VRAALSEN: Jeg vil bare bekrefte at det er det opplegget man vil ta sikte på å gjennomføre, og at det må bli en ensartet praksis.

KOMITEENS LEDER: Generelt sett?

STATSRÅD TOM VRAALSEN: Ja.

KOMITEENS LEDER: Da er dette en informasjon nå i forhold til Kina, og så kommer dere tilbake i prinsipiell sammenheng?

STATSRÅD TOM VRAALSEN: Ja.

KOMITEENS LEDER: Da oppfattet jeg det slik at det er bred tilslutning til de retningslinjene som er lagt fram her.

La meg bare under Eventuelt nevne at jeg har mottatt et brev fra handelsministeren i forbindelse med behandlingen av GATT-sakene her i komiteen. Jeg finner det riktig å dele ut det brevet. Det fremgår der at noen av de opplysningene som ble gitt i forrige møte, trenger supplement på bakgrunn av spørsmål fra Gunhild Øyangen bl.a. om Finlands notifisering til GATT. Så nå får den utvidede brevet, slik det er formet til meg, fra handelsministeren.

Utenriksministeren peker på, og dere ser av innkallingen til møtet i dag at den er hemmelig. Det har sammenheng med at vi ikke ser oss tjent med en avisomtale foran den 10. desember om at vi har forberedt oss på å kunne motta Dalai Lama. Det er det ikke noen spesiell grunn til å spre. Det er bakgrunnen for at utenriksministeren bad om at denne innkallingen skulle være hemmelig.

(SL) La meg nevne en ting til; at det mot slutten av forsvarsbudsjettdebatten - jeg har bare fått en orientering, jeg var bortreist den dagen - bl.a. i forsvarsministerens innlegg var berørt ting som har med forhåndslagring og forsyningslinjer over Atlanterhavet å gjøre. Jeg vil gjerne gjøre oppmerksom på overfor Regjeringen at jeg tror det er fornuftig at man tenker nøye gjennom håndteringen av de spørsmålene som dreier seg om forhandlinger mellom Forsvaret og USA, slik at vi får en håndtering av dem som gjør at vi ikke får unødig strid og debatt omkring de spørsmålene. Vi har jo både den utvidede og selvfølgelig komiteene og Stortinget, og jeg tror det er viktig - det er bare et råd til Regjeringen nå - at man legger opp et behandlingsopplegg for saken slik at vi ikke får debatter i Stortinget bare sånn i forlengelsen av en budsjettdebatt om spørsmål av denne art, i den grad vi kan bidra til at det kommer en mer samlet fremstilling. Det er klart at det ligger i sakens natur at det kommer i neste runde. Jeg bare nevner det nå - jeg har ikke fått tid til å se gjennom hele debatten heller. Men ut fra tidligere erfaringer er det fornuftig at man legger det opp såpass bredt at sammenhengen med norsk sikkerhetspolitikk, forhistorien, blir lagt fram, så det ikke oppstår misforståelser i forbindelse med behandlingen av en slik sak.

JAN PETERSEN: Jeg vil bare ha nevnt at dette var temaer som var berørt i St.prp. nr. 1 og i komiteens innstilling, så det er vel ikke unaturlig at det også ble sagt noen ord om det.

KOMITEENS LEDER: Ja, det var ikke noe galt. Jeg bare sier at jeg tror ikke dette var sluttbehandlingen i salen av denne saken. For å si det rett ut: Jeg tror ikke at St.prp. nr. 1 og innstillingen var avklarende nok for Stortinget, slik at vi nå har en ryddig og ordentlig fremstilling av de politiske avveiningene som ligger der. Det var bare det jeg ville ha sagt.

UTENRIKSMINISTER KJELL MAGNE BONDEVIK: Vi noterer oss det og vil komme tilbake til det på passende måte.

ERIK SOLHEIM: Jeg vil bare si fra vår side også at vi går ut fra at dette ikke var siste behandling av det spørsmålet.

HEMMELIG

KOMITEENS LEDER: Nei, nettopp.

Takk for i dag!

Møtet hevet kl. 10.